

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2008, sp. zn. 33 Odo 912/2006

Manželka, která vybrala peníze z účtu, jehož majitelem byl její manžel, aniž k tomu měla oprávnění, se tím bezdůvodně obohatila na úkor banky.

Rozsudek
Nejvyššího soudu

ze dne 25. 5. 2008, sp. zn. 33 Odo 912/2006

Z odůvodnění:

Žalobkyně se po žalované žalobou v konečném znění domáhala zaplacení částky 35 000 Kč s příslušenstvím, kterou vybrala dne 22. 6. 2000 z účtu vedeného pro majitele Ing. K. D. (manžela žalované), aniž měla k výběru dispoziční oprávnění. Majitel účtu toto oprávnění zrušil k 30. 12. 1997.

Okresní soud rozsudkem ze dne 22. března 2004, čj. 7 C 1422/2002-91, řízení o zaplacení úroků z prodlení ve výši 8 % p. a. z částky 35 000 Kč za dobu od 22. 6. 2000 do 31. 5. 2001 zastavil, žalobu o zaplacení částky 35 000 Kč s 8% úrokem p. a. od 1. 6. 2001 do zaplacení zamítl a rozhodl o nákladech řízení. K odvolání žalobkyně krajský soud rozsudkem ze dne 8. prosince 2005, čj. 38 Co 273/2004-110, rozsudek soudu prvního stupně v zamítavém výroku potvrdil, ve výroku o nákladech řízení jej změnil a rozhodl o nákladech odvolacího řízení.

Odvolací soud vyšel ze zjištění soudu prvního stupně, že žalovaná dne 22. 6. 2000 vybrala z účtu vedeného u žalobkyně částku 35 000 Kč, kterou jí vyplatil zaměstnanec žalobkyně. Majitelem účtu byl manžel žalované Ing. K. D. Žalovaná výběr učinila poté, co majitel účtu zrušil její dříve zřízené dispoziční oprávnění k finančním prostředkům na tomto účtu, aniž jí to sdělil. O této skutečnosti ji neinformoval ani zaměstnanec žalobkyně. Z podnětu reklamace uplatněné majitelem účtu žalobkyně částku 35 000 Kč poukázala na uvedený účet.

Z takto zjištěného skutkového stavu věci odvolací soud ve shodě se soudem prvního stupně dovodil, že žalobkyni nespovídá právo požadovat po žalované zaplacení 35 000 Kč z titulu náhrady škody podle § 420 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v platném znění (dále jen „obč. zák.“) či podle § 415 obč. zák. Dospěl totiž k závěru, že žalovaná se nedopustila žádného zaviněného porušení právní povinnosti tím, že finanční prostředky z účtu vybrala, neboť se domnívala, že realizuje své dispoziční oprávnění. Neporušila ani zásadu prevence vyjádřenou v § 415 obč. zák., jelikož po ní nelze požadovat, aby před každým výběrem z účtu se sama přesvědčovala o tom, zda jí dispoziční právo k účtu nebylo zrušeno. Odvolací soud neshledal opodstatněným požadavek žalobkyně ani z titulu bezdůvodného obohacení, jelikož nebylo vyvráceno tvrzení žalované, že finanční prostředky uložené na účtu, spadaly do společného jmění manželů. Protože nakládala s vlastními finančními prostředky, nemohla se tím bezdůvodně obohatit. I kdyby na účtu nebyly uloženy finanční prostředky patřící do společného jmění manželů, nýbrž do výlučného vlastnictví jejího manžela, nezískala by žalovaná bezdůvodně

obohacení na úkor žalobkyně, ale na úkor manžela - majitele účtu. Částka 35 000 Kč, kterou žalobkyně vrátila na účet jeho majitele, není plněním bez právního důvodu, neboť žalobkyně plnila na základě uznané reklamace. Proto i pokud by finanční prostředky na účtu patřily do společného jmění žalované a jejího manžela, nezískala by žalovaná na úkor žalobkyně bezdůvodné obohacení.

Rozsudek odvolacího soudu napadla žalobkyně dovoláním, jehož přípustnost opřela o § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Zásadní právní význam napadeného rozsudku spatřuje v rozporu právního závěru odvolacího soudu, že se žalovaná na její úkor bezdůvodně neobohatila, s hmotným právem a konstantní judikaturou dovolacího soudu. Po rekapitulaci zjištěného skutkového stavu namítla nesprávnost úvahy, že žalovaná výběrem z účtu nakládala s vlastními finančními prostředky, neboť tvořily předmět společného jmění manželů. Je přesvědčena, že tento názor odporuje konstantní judikatuře dovolacího soudu. V této souvislosti odkázala na jeho rozhodnutí ze dne 8. 2. 2006, sp. zn. 20 Cdo 2891/2005, v němž byl formulován závěr, že účet manžela povinného vedený u peněžního ústavu nelze postihnout exekucí z toho důvodu, že prostředky na něm uložené do společného jmění nespádají. Výhrady uplatnila i k právnímu závěru, že v případě, kdy finanční prostředky na účtu byly výlučným vlastnictvím jejího manžela, mohla žalovaná případně bezdůvodné obohacení získat jen na jeho úkor. Má zato, že manželu žalované plnila na základě platného právního důvodu (uznané reklamace). Tudíž majetkový prospěch získala pouze žalovaná. Z uvedených důvodů navrhla napadený rozsudek zrušit a věc vrátit odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná se ztotožnila s právními závěry odvolacího soudu. Protože i nadále nesouhlasí s argumentací, že finanční prostředky na účtu manžela nemohou tvořit součást společného jmění manželů, navrhla dovolání žalobkyně odmítnout.

V řízení o dovolání bylo postupováno podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění do 31. 3. 2005 - dále opět jen „o. s. ř.“ (srovnej článek II bod 2. a 3. obsahující přechodná ustanovení zákona č. 59/2005 Sb., kterým byla s účinností ke dni 1. 4. 2005 provedena novela občanského soudního řádu).

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas osobou k tomu oprávněnou (žalobkyní) při splnění podmínky uvedené v § 241 odst. 2 písm. b) a odst. 4 o. s. ř., se zabýval jeho přípustností.

Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští. Přípustnost dovolání proti potvrzujícím rozhodnutím odvolacího soudu ve věci samé je upravena v § 237 odst. 1 písm. b) a písm. c) o. s. ř. Podle písm. b) tohoto ustanovení nemůže být přípustnost dovolání žalobkyně založena, jelikož napadeným rozsudkem byl potvrzen v pořadí první rozsudek, který soud prvního stupně ve věci vydal.

Zbývá tedy přípustnost dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., podle kterého je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b) a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Podle § 237 odst. 3 o. s. ř. má rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu

dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem.

Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam tehdy, jestliže v něm odvolací soud řeší právní otázku, která byla v projednávané věci pro rozhodnutí sporu o právu mezi účastníky určující; současně ovšem musí být splněna podmínka, že právní význam rozhodnutí se dotýká rozhodovací činnosti soudů vůbec (má obecný dopad na případy obdobné povahy).

V posuzovaném případě žalobkyně zpochybňuje právní závěr odvolacího soudu, že žalovaná se výběrem finančních prostředků z účtu svého manžela, k němuž neměla v tu dobu dispoziční oprávnění, na její úkor bezdůvodně neobohatila, neboť finanční prostředky uložené na účtu manžela žalované byly v jejich společném jmění. Tento závěr odvolacího soudu vyšel z jeho úvahy, že majitelem finančních prostředků na účtu vedeném peněžním ústavem na základě smlouvy o běžném účtu je majitel účtu, v jehož prospěch byl tento účet zřízen.

Jelikož tuto k dovolacímu přezkumu předloženou právní otázku, na níž napadené rozhodnutí spočívá, odvolací soud vyřešil v rozporu s hmotným právem, má napadený rozsudek ve věci samé po právní stránce zásadní význam a dovolání je podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přípustné.

Nesprávným právním posouzením je omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav (skutkové zjištění). O mylnou aplikaci se jedná, jestliže soud použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo aplikoval sice správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil, popř. jestliže ze skutkových zjištění vyvodil nesprávné právní závěry.

Podle § 708 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, v rozhodném znění (dále jen „obch. zák.“), se smlouvou o běžném účtu banka zavazuje zřídit od určité doby v určité měně účet pro jeho majitele, přijímat na zřízený účet vklady a platby a uskutečňovat z něho výplaty a platby.

Za majitele účtu je třeba považovat osobu, pro kterou peněžní ústav zřídil na základě smlouvy účet. S peněžními prostředky na účtu jsou oprávněny nakládat jen osoby uvedené v podpisových vzorech předaných majitelem účtu bance (mající tzv. dispoziční oprávnění), jiné osoby pouze za podmínek stanovených ve smlouvě o běžném účtu. Nejvyšší soud v rozsudku velkého senátu obchodního kolegia ze dne 10. 11. 2004, čj. 35 Odo 801/2002, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 50/2006, vysvětlil, že peněžní prostředky na účtu vedeném peněžním ústavem na základě smlouvy o běžném účtu nebo na základě smlouvy o vkladovém účtu nejsou v majetku majitele účtu, v jehož prospěch byl tento účet zřízen, nýbrž v majetku peněžního ústavu. Oprávnění majitele účtu, jakož i osob majících k účtu dispoziční oprávnění, spočívající v tom, aby na základě jeho příkazu byly vyplaceny peněžní prostředky z účtu u peněžního ústavu, představuje proto pouze pohledávku z účtu u peněžního ústavu. Ztotožnil se přitom s právními závěry formulovanými v rozsudcích Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2000, sp. zn. 21 Cdo 1774/99, a ze dne 14. 3. 2002, sp. zn. 20 Cdo 681/2001, uveřejněných ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 4/2001 a R 75/2002.

Podle § 451 odst. 1 obč. zák. kdo se na úkor jiného bezdůvodně obohatí, musí obohacení

vydat. Podle odstavce 2 uvedeného ustanovení bezdůvodným obohacením je majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu nebo plněním z právního důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů.

Bezdůvodné obohacení je chápáno jako závazek, z něhož vzniká tomu, kdo se obohatil, povinnost vydat to, o co se bezdůvodně obohatil, a právo toho, na jehož úkor k obohacení došlo, požadovat vydání toho, o čem se povinný obohatil. Plnění bez právního důvodu je jednou ze skutkových podstat bezdůvodného obohacení spočívající v tom, že mezi zúčastněnými osobami chybí právní vztah, který by zakládal právní nárok na předmětné plnění; o obohacení jde tehdy, dostalo-li se takovým plněním majetkové hodnoty tomu, komu bylo plněno, takže v jeho majetku došlo buď ke zvýšení aktiv nebo ke snížení pasiv, případně se jeho majetkový stav nezmenšil, ač by se tak za běžných okolností stalo.

V posuzované věci uzavřel manžel žalované se žalobkyní smlouvu o běžném účtu podle § 708 a násl. obch. zák., ke kterému měla žalovaná zřízeno dispoziční právo do 30. 12. 1997. Protože žalovaná z účtu vybrala 35 000 Kč poté, co majitel účtu její dispoziční právo zrušil, nemohlo jí vzniknout oprávnění k výplatě finančních prostředků z účtu na základě jejího příkazu (tj. nemohla vzniknout pohledávka z účtu u žalobkyně); bylo jí tedy plněno bez právního důvodu. Jelikož finanční prostředky na účtu u žalobkyně (peněžního ústavu), která účet manžela žalované vedla, nebyly v majetku jejího manžela (majitele účtu), a tudíž ani ve společném jmění manželů, nýbrž v majetku žalobkyně, žalovaná při výběru z účtu nedisponovala s finančními prostředky tvořícími součást společného jmění manželů a nemohla se ani obohatit na úkor svého manžela. Bezdůvodné obohacení žalovaná získala na úkor žalobkyně, neboť v důsledku plnění poskytnutého jí bez právního důvodu se zmenšil majetkový stav žalobkyně, a nikoli manžela žalované. Žalovaná je proto povinna žalobkyni vydat plnění z bezdůvodného obohacení, které na její úkor získala (§ 451 a § 456 obč. zák.).

Lze uzavřít, že dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. byl užit opodstatněně a žalobkyni se podařilo jeho prostřednictvím zpochybnit správnost rozsudku odvolacího soudu. Dovolací soud jej proto zrušil. Jelikož důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil ve stejném rozsahu i je a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 část věty za středníkem, odst. 3 věta druhá o. s. ř.)